

ויש לומר: בני ישראל פעלו כדברי רב אמי - הם לקחו כסף וזהב, שמלות ותכשיטים, ועשו את מצרים כמצודה בלי דגן. ואילו משה רבינו עשה כדברי ריש לקיש - על ידי לקיחת ארון יוסף הוא הוציא את הברכה מהיאור, מכאן ואילך היאור הוא נהר רגיל, נילוס, וכך עשה את מצרים 'למצולה בלי דגים', מעתה מצרים היא ארץ ככל הארצות.

על המשותף בין פרעה לאלכסנדר מוקדון

ישנה מסורת שירמיהו הנביא קבור במצרים ולא ב"חצר המטרה" שבירושלים. ירמיהו ירד למצרים, להוכיח את היהודים נבואה קשה - הם רגמוהו באבנים והרגוהו... והמצרים הם שקברוהו, מפני שהיו אוהבים אותו, שהיה מתפלל עליהם שינצלו מהתמסחים הטורפים שהיו בנילוס... ואלכסנדר מוקדון הוציא עצמותיו, וקבר אותם באלכסנדריה. (ירמיהו מ"ד, מדרש אגדה מסות)

על הסיבה מדוע אלכסנדר מוקדון ציוה להוציא את עצמות ירמיהו מקברו, מובא מדרש מעניין: כשבא אלכסנדר למצרים, ציוה על אנשיו לבנות עיר חדשה. כאשר הניחו את היסודות לעיר, הגיחו חיות רעות והרסו אותם - "ויצו את חכמי מצרים ללכת ולבקש את קבר ירמיהו. להוציא את עצמותיו, ולקוברם בארבע פינות העיר, למען לא יבואו לתוכה לא נחש ואפעה וחיה רעה... ויעשו כן. והיא העיר הנקראת אלכסנדריה". (מבין על דה)

וכך גם עשה פרעה: 'ארון של מתכת עשו מצרים ליוסף, וקבעוהו בנילוס, בנהר, כדי שיתברכו מימיו'. (סוטה ג.)

הרי לנו שני מלכים גויים אדירים, פרעה ואלכסנדר, היודעים את מעלת הצדיקים וזכותם המגינה על הארץ בהם קבורים. (נ"ר)

"ויקח משה את עצמות יוסף - להודיע חכמתו וחסידותו של משה!"
'כמה מצוות חביבות על משה רבינו, שכל ישראל התעסקו בביזה, בכסף וזהב והוא התעסק במצוות, בחיפוש אחר ארון יוסף בכל מצרים, שנאמר: "חכם לב יקח מצוות"...' (שמות רבה כ')

תמהו המפרשים: א. במה ניכרת כאן חכמתו של משה, יש פה צדקות, אבל אין פה חכמה? ב. מדוע מצוות בלשון רבים, הרי זו מצוה אחת בלבד? ג. איך משה לא השתתף בביזה, וכי אפשר שעבר על ציווי ה' לקחת מהמצרים!?

ניישב שלש שאלות אלו במהלך אחד:

ה' ציוה את ישראל לנצל את מצרים - "לא תלכו ריקם, ושאלה אשה משכנתה ומגרת ביתה כלי כסף וכלי זהב ושמלות".

את מצרים אפשר לנצל - לבזוז בשתי דרכים.

הראשונה: לקחת כסף, זהב, תכשיטים ושמלות וכדומה. והשנייה: לקחת ולמנוע מהם את הברכה והעושר של היאור.

כידוע היאור היה מקור עושרה של מצרים, הוא אשר הפך אותה מארץ מדברית עניה לממלכה כה עשירה. ארונו של יוסף הוטמן על ידי פרעה ביאור, כדי שהיאור יתברך בגללו, ואכן הארון הביא שפע של מים ובעקבותיו עושר עצום.

לקחת את ארון יוסף זה גם אופן של ביזה מצרים. מכאן ואילך הברכה שמשפיע ארונו של יוסף תמנע מהמצרים, ותעבור לבני ישראל המחזיקים בארון.

ממילא מובן היטב, משה לקח את ארונו של יוסף "מדין ביזה!" ומתכוון לקיים בכך שתי מצוות: 'מצות קבורה ומצות ביזה'. ובזה מתגלית חכמתו הגדולה של משה, שעל ידי מעשה אחד הרויח שתי מצוות, ולכן נאמר עליו "חכם לב יקח מצוות".

מי עוד יצא עם בני ישראל ממצרים?

בתיה. ומנין שהעלה משה את עצמות בתיה בת פרעה עמו? דכתיב 'ויקח משה את עצמות יוסף', 'את' לרבות עצמות בתיה. (המדת הימים 'תורה שלמה' פ"ה) אמנם ברוב הספרים מובא שבתיה היא משתי הנשים שנכנסו בחייהן לגן עדן - 'עשרה צדיקים נכנסו בחייהם לגן עדן.. בתיה בת פרעה - לפי שגידלה למשה והצילתו ממיתה'. השנייה היא שרה, המגלה למשה היכן נמצא ארונו של יוסף! (בראשית רבת"י ח"י שרה)

מלאכים. בברית בין הבתרים כשנגזר על בני אברהם גלות ירדו מלאכי השרת למצרים ושהו שם, ויצאו יחד איתם. ("ליקוט ראובני") "בעצם היום הזה יצאו כל צבאות ה' מארץ מצרים" - 'כל' לרבות מלאכי השרת, אלו תשעים אלף ריבוא מלאכים שירדו עם השכינה בחצי הלילה, כשהיכה את הבכורים. ("שכל טוב" י"ב)

ניצוצות קדושה. באשר הגלות מכפרת עוון, כאשר יצאו בני ישראל ממצרים העלו את כל ניצוצות הקדושה שהיו במצרים, ולכן עלו עמהם גרים רבים. ולא נשאר במצרים אף ניצוץ קדושה, ולכן זההירנו הקב"ה שלא לבוא מצרימה! (צל"ח ברכות ט:)

עצמות השבטים: עלו עם יוסף - "אתכם". (סוטה ג. ועוד - ג' אפשרויות!) דינה: '... שהעלו אותה עם עצמות אחיה'. (רמב"ן ל"ד י"ב - ג' אפשרויות!)

ונמשך לבאר: העושר של כל מדינה נקבע על ידי דברים רבים כגון: תעשייה, מחצבים, מיקום, חקלאות, מים, אקלים, תחבורה ומעל כולם ההון האנושי, שהוא חכמתם ותבונתם של תושביה.

ישנם שתי דרכים לבזוז מדינה: אפשר לרוקן את הבנקים, את אוצרות הזהב, לבזוז את החנויות, את בתי החרושת וכדומה. זה אמנם נזק עצום, אבל זה דבר זמני, שהרי תוך שנים מספר התושבים יעבדו, יעמלו ובחוכמתם יחזירו את העושר למדינה.

ישנה אפשרות חריפה יותר: לרוקן את הארץ מכל מחצביה, לפגוע בתשתיות, להרוג את חכמיה. לרוקן את משרד הפטנטים... וכך יקח שנים רבות עד שיחזרו לעושרם הקודם.

ונראה שבזה נחלקו רב אמי וריש לקיש. "רבי אמי אמר: מלמד שעשו את מצרים כמצודה שאין בה דגן. וריש לקיש אמר: עשאוהו כמצולה שאין בה דגים". ("וינצלו את מצרים" - ברכות ט:)

רב אמי אמר: מצרים עתה מצודה בלי דגן, כלומר זהו הרס זמני בלבד, שהרי לכשיניסו דגן חדש למצודה, שוב יגיעו וילכדו עופות בתוכה, ומצרים תחזור לעצמה ולעוצמתה.

ואילו ריש לקיש אמר שמצרים נהפכה למצולה בלי דגים, כוונתו להרס גמור, כמו שדגים לעולם לא יגיעו למצולה העמוקה והחשוכה כך גם מצרים.

השבת יחול יום הזכרון לגאון רבי יוסף צבי סלנט, מגדולי ירושלים, נפטר י' שבט תשמ"א כבן תשעים ושש שנה

מדברי תורתו - "באר יוסף"

כוחן של נגיעות - המצרים חשבו שכל מה שעשה הקב"ה, כל המכות, כל ההתעללות בהם היא כדי שבני ישראל יטבעו בים!!!

✽
"וחמושים עלו בני ישראל ממצרים". בתרגום יונתן פירש 'וחמושים', שכל אחד מישראל היה עם חמישה טפלי. ובתרגום ירושלמי פירש חמושים, שהיו מזויינים במעשים טובים. (י"ג י"ח)

יש להבין: א. איך יתכן שלכל אחד היו חמישה ילדים, מספר שווה לכולם? **ב.** איזה מעשים טובים היו להם, הלא רק אתמול נאמר עליהם 'ואת ערום ועריה', שלא היה להם שום מצוות, שלכן נתן להם פסח ומילה, ואיך נעשו מלאים במעשים טובים?

הענין יבואר על פי המכילתא, ש'חמושים' פירושו, שבמכת חושך מתו רשעי ישראל, ארבע חמישיות מעם ישראל. והנה בוודאי נראה שילדיהם נותרו בחיים, כי מה פשעו שימותו במצרים, אם כך כל משפחה שיצאה ממצרים לקחה עמה את הילדים הללו, נמצא שכל אחד מישראל יצא עם 'חמישה טפלי', דהיינו חמש משפחות של ילדים, אחת שלו וארבעה יתומים.

'וחמושים' - לפרסם צדקתם של ישראל, הולכים למדבר, אל ארץ לא נודעת ולוקחים עמם מליוני יתומים, תינוקות ונערים. כל משפחה לקחה עמה עוד עשרות ילדים... נטלו על עצמם עול לפרנס, לחנך ולדאוג להם.

נמצא שדברי המכילתא, תרגום יונתן וירושלמי עולים בקנה אחד!

✽
"ושאלה אשה משכנתה ... ושמתם על בניכם ובנותיכם". מדוע הציווי נאמר רק על הנשים והילדים? [ידוע בזה תירוץ המגיד רבי זאב מוילנה!]

במכילתא מובא שפרעה פיתה את עמו לרדוף אחר ישראל, פתח להם את אוצרותיו כדי לזרזם להלחם בישראל. אם כן היה גלוי לפני ה' שבביזת הים יקחו מלבושים יקרי ערך הרבה יותר מאשר ביציאת מצרים, אולם בגדי נשים וקטנים לא יהיה להם בביזת הים, שהרי הם בוודאי לא היו בחיל פרעה לרדוף אחריהם. **לכן זירזו לקחת מהמצרים שמלות ובגדים עבור הנשים והילדים!**

✽
אף הילדים והעוברים אמרו שירה בים. (סוטה 5) ויש להבין, בשלמא הילדים אמרו שירה, שהרי ה' עשה עמם נס מיוחד, שנבלעו באדמה ... (סוטה יא: ע"ש) אולם העוברים לכאורה לא נעשה להם נס מיוחד, שמתוך זה הכירו את ה' ועל מה אמרו שירה? **ואפשר לומר:** הגמרא אומרת כשיש רוח קדים אשה מפלת. (גיטין לא) והנה כאן בקריעת ים סוף נאמר "ויולך ה' את הים ברוח קדים עזה", הרי שהקב"ה עשה להם נס מיוחד, שנשארו בחיים, ועל זה העוברים אמרו שירה, מלבד על נס קריעת ים סוף!

✽
נאמר בהגדה: "ואילו לא הוציא הקב"ה את אבותינו ממצרים הרי אנו ובנינו ובני בנינו משועבדים היינו לפרעה במצרים".

השאלה הנודעת, היתכן שאנו היינו עדיין עבדים במצרים, הרי כבר כמה דורות נתבטלו בתוקף חוקי העבדות!?! ...

יש לומר: אילו הקב"ה לא הוציא את אבותינו ממצרים, מאותו בית עבדים סגור ומסוגר, אילו לא יצאה זו היה נשאר בתוקף ענין העבדות בעולם עד היום, דבר זה שביום אחד יצאו מליוני איש עשתה רושם ופרסום בעולם, יציאת מצרים היא שכבשה את הדרך לשחרור ופריקת עול העבדות לעולמים!

זה שנאמר "ויצא ישראל מתוכם כי לעולם חסדו", שהחסד של יציאת ישראל ממצרים נמשך ממנו חסד על כל העולם ולעולמי עולמים. (ג.ב. קיצרתי מאד בכל הקטעים, הרוצה להנות הנאה שלימה יפתח את הספר!)

✽
מתוך דרשתו בשנת תשכ"ח, ב"יום ליקוט עצמות הכללי", על העצמות שלוקטו בהר הזיתים, לאחר שההר חולל בימי הכיבוש הירדני

כל אבר באדם ניזון ממצוותו - קדשנו במצוותיך - על ידי שהאדם עוסק במצוות הגוף נהפך למצוה, והנה מספר האיברים רמ"ח נחשב לפי מספר העצמות שבאדם - עצמותיו קדושות.

על אף שבעינינו העצמות שלפנינו יבשות, צריך לדעת שהם מאירות. וזהו שנאמר במשה 'חכם לב יקח מצוות', חכם היוודע שעצמות מצוות הן! עצמות יוסף זהרו מאור המצוות שעליהם!

לכבוד ט"ו בשבט שיחול השבוע

"ויורהו ה' עץ... ומתקו"

מעשה באחד מגדולי המשגיחים שחלה במחלה. אחד מבני המשפחה שמע על עצה רפואית מופלאה בשם האדמו"ר רבי יואל מסאטמר, על שיח האלוורה, שהמיץ שלו מרפא את המחלה. בבירור שעשה נמצא כי ליד העיירה ירוחם ישנם שיחי אלוורה רבים. אמר ועשה, נסעו, שאבו והביאו.

אחד ממקורבי המשגיח, הג"ר י"ו, שהשתתף בנסיעה, סיפר על כך למרן הרב שך ושאל לדעתו.

בחוכמתו השיבו מרן: "אם הרבי רבי יואליש היה אוהז שזה עוזר הוא לא היה אומר זאת בעל פה, אלא היה כותב את הדבר בעמוד הראשון של ה"דברי יואל!". (י"ג לשולחן שבת" - יש"כ להרה"ג מ"ו)

"ויורהו ה' עץ.. שם שם לו חוק ומשפט"

עץ במקום חוק ומשפט!

סיפר הגאון רבי נתן גשטטנר שפעם ביקשו ראשי ישיבת פאפא בהונגריה להרחיב את היכל הישיבה, אבל בסמוך היה נטוע עץ פרי ולא ידעו אם מותר לקצוץ את העץ לצורך מצווה.

שאלו את האדמו"ר רבי אהרן מבלו, ואמר להם הרב הקדוש שלא יקצצו את העץ - זו סכנה, כמו שאמרו חז"ל דדקל שטוען קב אסור לקצצו (ב"ק צא:). ואמר שירחיבו את בית המדרש מסביב לעץ, והעץ ישאר נטוע באמצע. וכך עשו - השאירו את העץ נטוע באמצע בית המדרש.

בגאונותו הוסיף רבי נתן: 'חשבתי שבזה יש לפרש את שמובא בגמ' בסוגיית תנור של עכנאי, שאמר רבי אליעזר, אם הלכה כמותי חרוב זה יוכיח, נעקר חרוב ממקומו מאה אמה ... (ב"מ נט:)' ובפשטות משמע, שהחרוב היה נטוע בבית המדרש, שהרי רבי אליעזר אמר 'חרוב זה יוכיח', ומשמע שהצביע עליו ואמר 'זה', ולכאורה איך נטעו עץ חרובים בבית המדרש.

אמנם לדרכנו יש לומר, שהיה המעשה שם כמו שסיפרנו, שהיה עץ חרובים סמוך לבית המדרש, וכשהרחיבו את שטחו השאירו את העץ בבית המדרש, ושפיר אמר רבי אליעזר 'חרוב זה יוכיח!' (בקדושתו של אהרן)

"כשהגענו לגור במושב שדה יעקב" אבא [הג"ר שלמה מן ההר] קרא נרעש: הנה לפנינו המצוות הלכה למעשה, צריך ללמוד בשטח, לבדוק בשדות, להבין על מה מדברת המשנה, הוא עבר משדה לשדה, שואל ומתעניין, במחשבה נוספת הוא נחרד - אולי המתיישבים נכשלים מחוסר ידיעה.

במשך חודשים, בהתמדה עצומה 'חורש' אבא את מסכת כלאים באופן יסודי ביותר, מדי פעם הוא יוצא אל שטחי הגידול, מודד מרחקים, משרטט וכותב שתי מחברות מלאות בכתב צפוף.

מספר לא קטן של שאלות הפנה אבא ל"חזון איש". החזו"א השיבו בכתב. תשובותיו היו קצרות, ואבא הצטער על כך, הוא חשב שהחזו"א לא יחס לדבריו את המשקל שהוא ציפה לו.

והנה יום אחד מגיע ל"שדה יעקב" בחור צעיר מבני ברק ושואל למקום מגוריו של הרב שלמה מן ההר. הוא נשלח בשליחות כלשהי לצפון על ידי ה"חזון איש".

הקשה הבחור לשולחו: "אינני מכיר שם איש. היכן אוכל לאכול בצפון הרחוק?" ענהו: "סע למושב שדה יעקב", שם ישנו אברך ירא שמים ביותר, שמו שלמה מן ההר, אצלו תוכל לסמוך שהכל כשר, שם תאכל".

כעבור שנים, במסגרת ועדה מייעצת של משרד החינוך נפגש אבא עם הרה"ג קלמן כהנא. פנה הרב כהנא לאבא: "האם אתה הוא האברך מן ההר ששלח לפני שנים מכתב לחזו"א?"

לשמע תשובתו החיובית. סיפר - הייתי נוכח בשעה שה"חזון איש" פתח את מכתבך. עליך לדעת שה"חזון איש" היה קורא בדרך כלל את המכתבים הרבים שקיבל במהירות רבה, ומשיב בקצרה במהירות רבה עוד יותר. את המכתב שלך הוא קרא פעם ופעמיים, התעמק בו ורק אחר כך ענה על שאלותיך. שמעתיו מפטיר - "אז שם בצפון הארץ ישנו אברך חשוב שלומד כל כך בעיון... טוב מאד, טוב מאד..." (ההר הטוב הזה)